

Nr 9 / 19.03.2012

Perevägivald

Regulatsioon

Ühtset rahvusvaheliselt kokkulepitud kodu-, pere- või lähisuhtevägivalla definitsiooni ei ole. Enamasti mõistetakse ingliskeelse termini *domestic violence* all perekonnas või kodus ette tulevat vägivalda, mis võib olla nii füüsiline rünnak (peksmine), vaimne, emotsionaalne ja psühholoogiline rünnak või ärakasutamine, suhtes olevate partnerite vahel toimuv vägistamine või seksuaalne kuritarvitamine. Pääaegu kõikide Euroopa riikide vastavad seadused või administratiivsed definitsioonid¹ lähtuvad koduvägivalla määramisel kas ÜRO 1993. a naiste diskrimineerimise likvideerimise deklaratsioonist, Euroopa Nõukogu soovitusel (2002)⁵ naiste kaitsmise kohta vägivalla eest või Pekingi 1995. a deklaratsioonist ja tegevuskavast vägivallaga võitlemiseks. Valdavalt mõeldakse kodu-, pere- või lähisuhtevägivallast rääkides just partneritevahelist, enamasti naiste vastu suunatud vägivalda, kuid vägivald võib olla ka laste, vanemate või vanavanemate vastu suunatud.

Nii rahvusvahelised aktid kui ka riikide endi seadusandlus liigub spetsialiseerumise ja karmistamise suunas. See tähendab, et aasta-aastalt reguleeritakse üha konkreetsemaid õigusrikkumisi ning karistatavaks muutuvad ka varasemalt reguleerimata või leebeks rikkumiseks peetud vägivallaaktid (nt jälitamine, vaimne või psühholoogiline vägivald). Samuti on perevägivald aja jooksul nõ „pere siseasjast“, millega tegeles eraõigus, muutunud enamikus riikides kriminaalkuriteoks, mis tähendab, et menetlust alustatakse ka ilma ohvri avalduse või kaebuseta.

Samas on hulk riike jäänud vägivalla karistamise juurde üldises korras, eristamata kodus toimuvat vägivalda väljaspool toimuvast (nt Austria, Bulgaaria, Soome, Taani, Eesti, Saksamaa ja Leedu). Vägivalla kriminaliseerivate üldsätete alusel karistatakse perevägivalla eest ka näiteks Belgias, Prantsusmaal, Kreekas, Islandil, Luksemburgis, Hollandis ja Türgis, kuid neis riikides on see, et vägivallaakt pandi toime perekonnas, raskendav asjaolu. Soomes ja Rootsis võivad karistused olla karmimad juhul, kui vägivalla ohver on nõrgemal positsioonil või abitum (sõltumata sündmuskohast). Suurbritannias ja Saksamaal on juhised selle kohta, millest tuleks koduvägivalla asjades karistuse määramisel lähtuda, kehtestatud eraldi töödokumendiga, mitte ei sisaldu seaduse tekstis.

Eraldi on kodu- või perevägivald välja toodud näiteks Tšehhi, Itaalia, Norra, Poola, Portugali, Slovakkia, Hispaania ja Rootsi seadustes.

Suurem osa riike suhtub peresisesse vägivalda tõsisemalt kui võõraste inimeste vahel toimuvatesse vägivallaaktidesse, isegi kui eriseadusi ei ole. Seda põhjendatakse sellega, et lähisuhetes olevate inimeste puhul on tegu usalduse murdmisega ning ohvri kaitsetuse ärakasutamisega, arvestades tema sõltuvust vägivallatsejast.

Ühelt poolt võib eraldi seadusi või üheselt perevägivallategusid reguleerivaid sätteid pidada riigi viisiks välja öelda, et teema on oluline ja peresisene vägivald lubamatu, samuti hõlbustab see teatud määral statistika kogumist nähtuse ulatuse kohta. Samas ei saa väita, et need riigid, kus on olemas eriseadused või -sätted, oleksid kõiki rakendatavaid meetmeid arvesse võttes perevägivalla vastu võitlemisel edukamad kui ülejäänud.

¹ Mõnes riigis ei sisaldu perevägivalla definitsioon mitte seaduses, vaid ametkondlikes eeskirjades või juhistes.

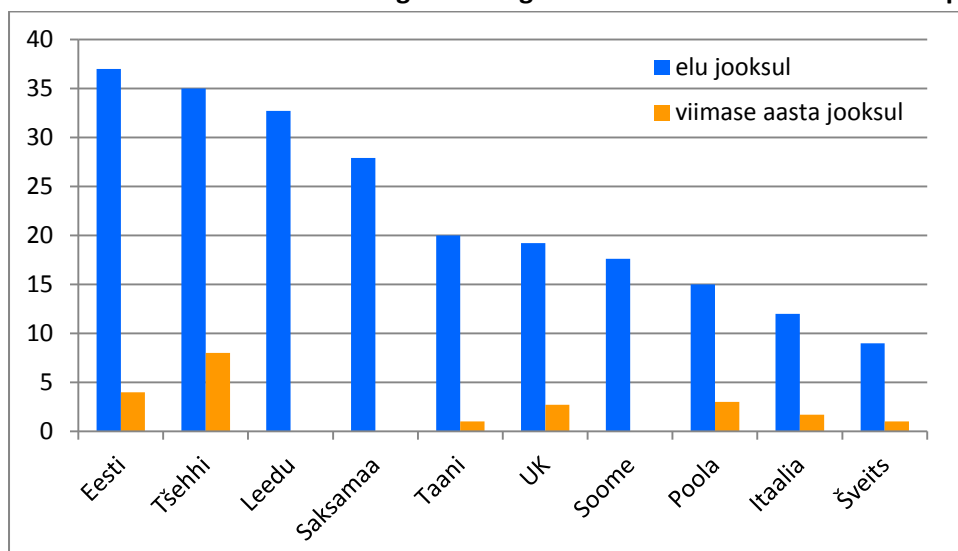
Ulatuse mõõtmine

Perevägivalla ulatuse võrdlemiseks riikide vahel ei ole hästi sobivaid indikaatoreid. Konkreetsetes riigis on perevägivalla leviku hindamisel peamised andmeallikad ametkondlik statistika ning elanikkonna küsitlusuuringud. Jooksvat statistikat saab politsei ja kohtute registritest (selle täpsus oleneb muulhulgas sellest, kas perevägivallal on karistusseadustikes nõ „oma paragrahv“), aga ka näiteks tervishoiu- ning sotsiaalteenusepakujatelt (kelle esmane ülesanne ei ole statistika kogumine ja sel teel saadud andmed võivad olla puudulikud või ebatäpsed). Registreeritud vägivallajuhtumid moodustavad kõikidest perevägivallajuhtumitest väikese osa. Euroopa riikide kogemus näitab, et eksisteerib tugev seos avalikkuse teadlikkuse ja koduvägivallast teatamise vahel. Rahvusvaheline statistika erineb riigiti suuresti, näiteks on registreeritud juhtumite arv madalam Lõuna-Euroopas ja uutes liikmesriikides ning kõrgem Põhjamaades. Seega saab registreeritud juhtumite arvu alusel võrrelda pigem ühiskonna teadlikkuse taset kui nähtuse enda ulatust.²

Perevägivallaohvrite otsust pöörduda politseisse mõjutab ühiskonnas levinud hoiakute kõrval ka regulatsioonide selgus ja usaldus õigussüsteemi suhtes nii vägivallaohvrite kohtlemise kui reaalsete otsuste ja karistusteni jõudmise osas.

Kuna suurem osa perevägivallajuhtumitest ametlikku statistikasse ei jõua, viiakse ennetus- ja vastumeetmete paremaks planeerimiseks enamikus Euroopa riikides läbi ka küsitlusuuringuid. Sageli moodustavad küsimused paarisuhtevägivalla kogemise kohta osa turvalisuse või ohvriuuringutest ning hinnata püütakse sellist tüüpi vägivalla ulatust (juhtumite arv) ning tõsidust (sagedus ja vigastuste ulatus).

Joonis 1. Paarisuhtes füüsilist vägivaldat kogenud naiste osakaal valitud Euroopa riikides (%)

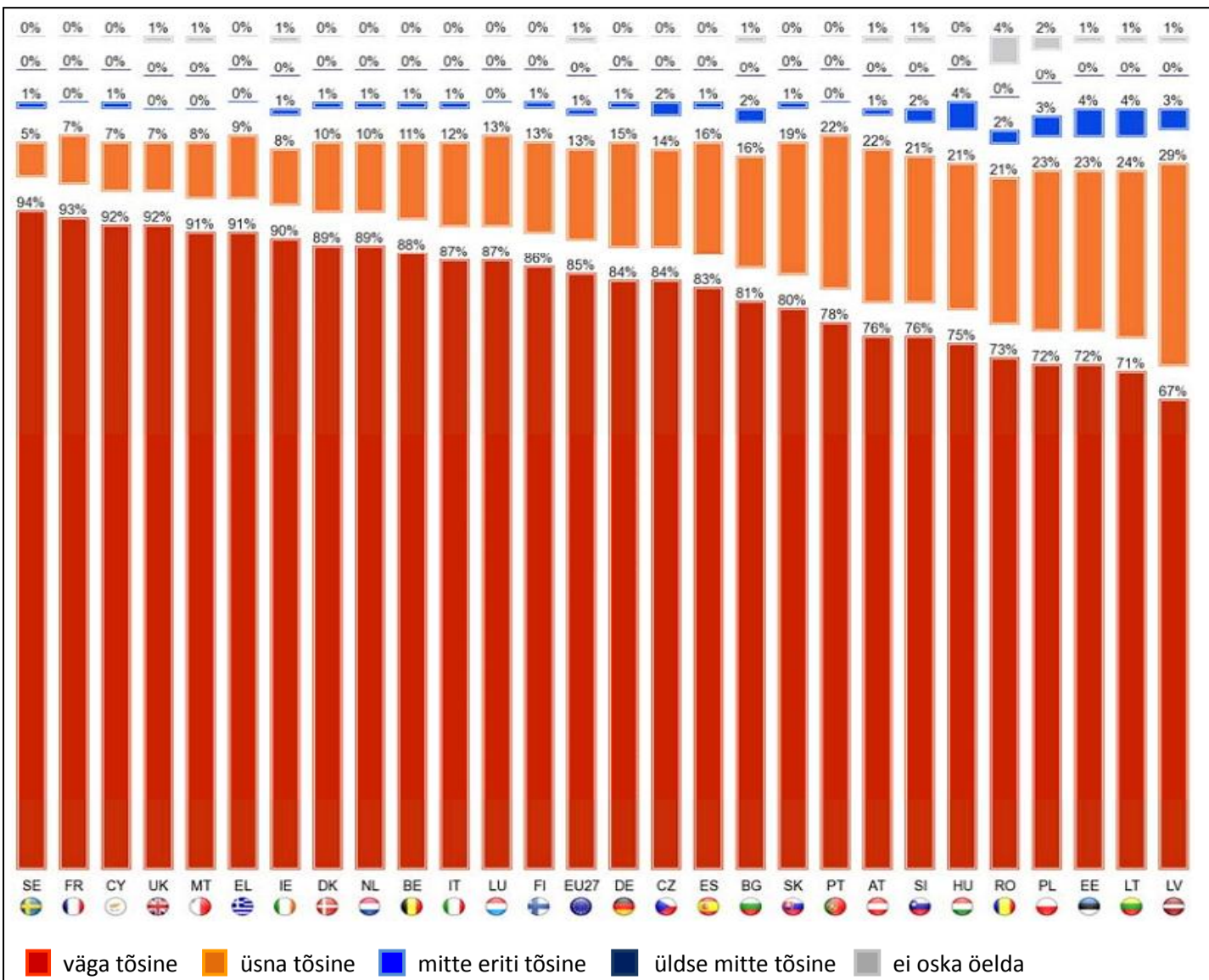

Allikad: United Nations Statistics Division, Statistikaamet

Eeltoodud joonisel esitatud andmed pärinevad erinevatel aastatel (vahemikus 2000–2009) konkreetses riigis läbiviidud uuringutest, mille vahel on meetodilisi erinevusi (näiteks arvestavad osad uuringud kõiki naisi, osad aga ainult paarisuhtekogemusega, samuti ei ole esitatud küsimused täpselt ühesugused) ja seetõttu tuleb järelduste tegemisel olla ettevaatlik. Üldjoontes on Eestis 2008.a–2009.a läbi viidud turvalisuse uuringu tulemused kooskõlas teistes riikides saadud uuringute tulemustega vaimse, füüsilise ja seksuaalse vägivalla kogemise osas. Nii hoiakute kui ka vägivalla ulatuse osas aset leidnud muutuste mõõtmiseks korraldatakse uuringuid 5- kuni 10-aastase intervalliga, kuna muudatuste toimumise protsess (poliitika rakendamise tulemusel) on aeganõudev.

² Eelnevat arvestades on keeruline anda hinnangut asjaolule, et Eesti politseini jõudnud perevägivallajuhtumite trend on viimastel aastatel olnud langev (vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014: 2010. aasta täitmise aruande kohaselt registreeriti Politsei- ja Piirivalveameti andmetel 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga 31% vähem peretülisid, võrreldes 2008. aastaga isegi 37% vähem).

Joonis 2. Suhtumine naiste vastu suunatud füüsilisse vägivalda (kas naistevastane füüsiline vägivald on teie arvates väga tõsine, üsna tõsine, mitte eriti tõsine, üldse mitte tõsine probleem või ei oska öelda?)

Allikas: Eurobarometer

Teadlikkuse tõstmine kui perevägivalda vastu võitlemise viis

Lisaks õigusaktidele on kõikides Euroopa riikides olemas üldisemad või spetsiifilisemad tegevuskavad perevägivalda vastu võitlemiseks. Need sisaldavad väga erinevaid tegevusi nagu näiteks ennetuslikuma suunaga teavituskampaaniad, aga ka tagajärgedega tegelevad koolitused politseinikele, arstidele ja kohtunikele, varjupaigateenused koos nõustamisega, rehabilitatsioon nii ohvritele kui vägivallatsete jne.

Teavitus võib olla suunatud laiale üldsusele või ka poliitikakujundajatele. Läbi aja on märkimisväärne olnud erinevate valitsusväliste organisatsioonide (naisteühendused, hoolekandeteenuste pakkujad jne) roll naistevastase vägivalda teema teadvustamisel ja sellega tegelemisel. Teavitamisele pööratakse üle Euroopa suurt tähelepanu, kuna ühiskonna teadlikkuse tõusuta perevägivalda ja selle leviku kohta on raske järgmisi samme astuda, sh vägivalda ära tunda ja abi otsida (vt joonis 2). Lähtekohaks on mitmes riigis see, et naistevastane vägivald, sh peres toimuv vägivald on inimõiguste rikkumine ja riigi kohustus on luua süsteemid selliste rikkumiste karistamiseks ning ärahoidmiseks. Samuti rõhutatakse soolise ebavõrdsusega võitlemise vajalikkust, kuivõrd perevägivalda sagedaseks põhjuseks on vägivallatsete jõupositsioon ohvri suhtes. Inimõigused ning soolise võrdsuse edendamine ja stereotüüpide muutmine on saanud arenenud riikides ka üldhariduse õppekava osaks.

Tulevikutrendid

Lõpetuseks mõned teemad, millega tegeletakse neis riikides, kus perevägivallateema on juba pikemat aega poliitilises päevakorras olnud:

- Paljud riigid püüavad hinnata perevägivalla põhjustatud rahalist kulu tervishoiusüsteemile, sotsiaalteenustele, uurimisasutustele ja kohtusüsteemile või ühiskonnale tervikuna. Kuigi sel viisil arvatud summad on ligikaudsed, eeldab see siiski põhjalike andmete olemasolu ametkondlikku statistikasse jõudnud juhtumite kohta. Saadud tulemused on mõtlemapanevad.
- Paarisuhtevägivalla kriminaliseerimine teguviisi või kalduvusena (*course of conduct*), mitte täpse üksiku teona (seni on seda tehtud vaid Rootsis ja Hispaanias). Taoline regulatsioon lähtub eeldusest, et paarisuhtes toimuv vägivald on harva ühekordne ning kannatav osapool võib vägivallatsejast sõltuda, mistõttu ei saa olukorda käsitleda samamoodi võõraste inimeste vahel aset leidvate vägivaldsete juhtumitega.
- Üha enam pööratakse tähelepanu lastele kui perevägivallaohvritele, hõlmates nõustamis- ja teraapia-programmidesse ka vägivalda pealt näinud lapsi, mitte ainult neid, kes on ise vägivalda kogunud.
- Mitmetes riikides hõlmavad lähisuhtevägivalla-alased tegevuskavad ka samasooliste paaride problemaatikat.
- Lisaks eeltoodud teemadele pööratakse Lääne-Euroopa riikides ühe enam tähelepanu erineva kultuuritaustaga migrantrahvastikuga seonduvate vägivallavormidega tegelemisele nagu sundabielud, naiste suguelundite ümberlõikamine, au mõistega seotud vägivald.

Mari Väli
nõunik
tel 6513

Kasutatud materjalid:

- Eurobarometer. [Violence against women](#). 2010
- European Commission 2010. [Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence](#).
- European Commission 2010. [Violence against women and the role of gender equality, social inclusion and health strategies](#).
- Soo, Kadri. [Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed](#) Sotsiaalministeerium/ Tartu Ülikool Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut 2010
- The World's Women 2010: Trends and Statistics
<http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/Worldswomen/WW2010pub.htm>
- [Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014: 2010. aasta täitmise aruanne](#)
- Walby, Sylvia. „From Statistics to Indicators: How to Convert Information from Surveys into Practical Indicators“ kogumikus *Victimisation Surveys in Comparative Perspective* 2008 <http://www.heuni.fi>